નામ: પરસાંદ ડેરયોદ્ય મકનભાઈ

Sem:- sem:-1

Roll No:- 90

PRN No: COC 2025182

sub :- Banking and finance coc course

Pepar code :- MJ - BAF - 101

Pepar NAME :- COC course ~~B&B~~ B & F

સહી

Ayodh

વિશિષ્ટ પ્રકારના ગ્રાહકો વિશે વિસ્તૃત નોંધ લખો?

-) વિશિષ્ટ ~~પ્રકારના~~ ગ્રાહકોના પ્રકારો

(1) નાના ગ્રાહકો :-

નાના ગ્રાહકો કોણ છે? :-

-) ભારત માં 18 વર્ષથી નાની ઉંમરની વ્યક્તિને કાયદા હેઠળ નાના કહેવામાં આવે છે. (Indian majority Act 1875 અને Indian contract Act 1872 ની કલમ 11 પ્રમાણે

-) નાના વ્યક્તિ પોતાના નામે કરાર કરી શકતા નથી, એટલે બેન્ક ખાતુ પણ પોતાના નામે એકલા ચલાવી શકતા નથી.

* નાનાનુ બેન્ક ખાતુ કેવી રીતે ખોલાય?

-) ખાતુ નાનાના નામે ખોલાય પણ તેના માતા-પિતા કે કોર્ટ દ્વારા નિમાયેલ ગાર્ડિયનની સાથે ખોલવુ પડે.

-) ખાતાનુ નામ લખાય આ રીતે: "માસ્ટર રાહુલ શાહ દ્વારા ગાર્ડિયન શ્રીમતી ગર્વતીબેન શાહ"

-) અથવા "મિસ કિર્તી પટેલ by futher & Natural Guardian shri maheshbhai patel"

* 18 વર્ષ પુરા થાય ત્યારે શુ થાય?

-) જ્યારે નાની વ્યક્તી 18 વર્ષ ની થાય છે:

-> બેંક તેને પત્ર લખે છે કે "હવે તમે પુખ્ત થયા છો નવું KYC કરાવો."
-> નવી સહી આપવી પડે.
-> જુનું ખાતું બંધ કરીને નવું ખાતું ખોલવામાં આવે અથવા જુનું ખાતું જ મુખ્ય ખાતામાં ફેરવાય.
-> હવે ગાર્ડિયનની જરૂર નથી, બધું પોતે ચલાવી શકે.

* મહત્વના નિયમો:-

-> નાના પોતે લોન લઈ શકતા નથી.
-> નાના બાળકો લોન અપાવવાની ગેરંટી આપી શકતા નથી.
-> નાના નોમિની તો બની શકે છે, પણ પૈસા 18 વર્ષ પછી મળે છે.
-> આ રીતે બેંકો નાના ગ્રાહકોના હિતોનું રક્ષણ કરે છે અને કાયદાનું પણ પાલન કરે છે

(2) અભણ ગ્રાહકો:-

કોણ છે?:- જે વ્યક્તિ વાંચી-લખી શકતા નથી અને પોતાના નામ પણ લખી શકતા નથી, તેને બેન્કિંગમાં "illiterate person" કહેવામાં આવે છે. આવી વ્યક્તિ સહી કરવાનો બદલે આંગળીનો ઠપ્પો આપે છે.

-> આંગળીના ઠપ્પાના નિયમો (RBI અને બેંકોના નિયમો પ્રમાણે)
પુરુષ - ડાબા હાથનો અંગુઠો
સ્ત્રી - જમણા હાથનો અંગુઠો

ઠપ્પુ લીધા પછી બેંક કર્મચારી લખે છે. "Left Thumb Impression of Shri Rambhai Patel અથવા Right thub impression of 'Kantaben Desai'"

OPPO F23 5G

-> ખાતુ ખોલવાની પ્રક્રિયા :-

-> ફોટો જરૂરી (ખાતુ ખોલવાના ફોર્મ પર અને SS (શરતધરી)
-> અંગોઠામાં અંગોઠો 2 સાક્ષીઓ (witness) જરૂરી જે લખતા વાંચતા હોય
-> વિડિયો KYC પણ કરાવી શકાય (કેટલીક બેન્કોમાં ફરજીયાત છે)

3. અંધ ગ્રાહક :-

-> સામાન્ય વ્યક્તિથી બિલકુલ અલગ - અંધ વ્યક્તિને બેન્કમાં સંપૂર્ણ સ્વતંત્ર ગ્રાહક માનવામાં આવે છે કારણ

-> તે વાંચી-લખી શકે છે (બ્રેઈલમાં)
-> તે સહી કરી શકે છે
-> કાયદા હેઠળ તેની ક્ષમતા પૂર્ણ છે.
-> RBI ની સ્પષ્ટ સૂચના છે: "અંધ વ્યક્તિઓ સ્વતંત્ર રીતે બેન્ક ખાતા ખોલવા અને ચલાવવા માટે સંપૂર્ણપણે સક્ષમ છે.

ખાતુ ખોલવાની પ્રક્રિયા :-

-> સામાન્ય ગ્રાહક જેવું જ ફોર્મ ભરાય છે.
-> સહી પોતે જ કરે છે.
-> ફોટો અને KYC નોર્મલ
-> જો વ્યક્તિ બ્રેઈલમાં લખી-વાંચી શકતી હોય તો બ્રેઈલ ફોર્મ પણ આપવામાં આવે છે.

ઉ.દા.:- 55 વર્ષના શાંતાબેન SBI માં FD કરાવે છે -> પોતે જ સહી કરે છે -> તેમની પાસબુક બ્રેઈલમાં છપાવી આપવામાં આવે છે -> વ્યાજના પૈસા તેમના ખાતામાં આવે છે.

OPPO F23 5G

Date
Page

→ (4) પરણિત મહિલાગ્રાહક :-

આજે પરણિત મહિલા 100% સ્વતંત્ર ગ્રાહક છે. તે પોતાના નામે ખાતુ ખોલી શકે, ચલાવી શકે, લોન લઈ શકે, લોકર લઈ શકે - બધુ જ! પતિની પરવાનગી કે સહીની જરૂર નથી.

ખાતુ કેવી રીતે લખાય છે? (વિકલ્પો)

આજે 95% મહિલાઓ પોતાના નામેજ ખાતુ ખોલાવે છે.

ખાતાનુ નામ લખવાની રીત	ઉ.દા	ક્યારે વપરાય છે?
→ માત્ર પોતાનુ નામે	Smt. Priyanka R. Shah	સૌથી વધુ વપરાતુ
પતિના નામ સાથે	Smt Priyanka w/o Rajesh bhai Shah	ગામડે કે જૂની મહિલાઓ પસંદ કરે છે
મંગળસૂત્ર નામે	Smt priyanka Rajesh bhai shah	ગુજરાત · રાજસ્થાન લોકપ્રિય

ઉ.દા :- હાઉસવાઈફ 32 વર્ષની નેહાબેન ઘરે જ છે, પતિ વિદેશમાં છે. તેમણે SBI માં 50 લાખનુ હોમ લોન લીધુ છે
→ ખાતુ નામ Smt Neha K. Patel → લોન પોતાના નામે પતિની સહીની જરૂર નહી → મહિને EMI પોતે જ ભરે છે.

OPPO F23 5G

(5) પાગલ / માનસિક રીતે અસ્વસ્થ ગ્રાહક

-) 1. કાયદાકીય સ્થિતિ :-

ભારતીય કરાર કાયદો કહે છે: જે વ્યક્તિ માનસિક રીતે સ્વસ્થ નથી અને વસ્તુની સમજ નથી, તે કરાર કરી શકતો નથી -) એટલે બેંક ખાતુ એકાઉન્ટ ચલાવી શકાય નહી અને નવુ ખાતુ પણ ખોલી શકાય નહી.

2. બેંકને 'ખબર' થાય તો શું થાય?:-

જો બેંકને ખબર પડે કે ગ્રાહક માનસિક રીતે અસ્વસ્થ છે, તો બેંક તરત જ ખાતુ ફ્રીઝ કરી દે છે -) નવો જમા તો ઉપાડ

(6) જોઈન્ટ ખાતુ અને તેના ધારકો :

-) અર્થ:- એક જ ખાતુ જેમાં 2 કે તેથી વધુ વ્યક્તિ એક નામ હોય અને તે બધા માલિક હોય. સૌથી વધુ પતિ-પત્નિ, માતા-પિતા-દીકરો, બિઝનેસ પાર્ટનર વપરાય છે.

પ્રકાર	કોણ ચલાવી શકે.	મૃત્યુ પછી શું થાય?
(1) Either or survivor સૌથી વધુ પ્રચલિત	બંનેમાંથી કોઈ પણ એક ચલાવી શકે.	બાકીની વ્યક્તિનો ખાતુ મળે
(2) Anyone or survival બધા કે એક પણ	બધા કે એક પણ ચલાવી શકે.	બાકી રહેલા સર્વ ધારકને મળે

OPPO F23 5G

3. Jointly / Jointly operated બધાનો સાથે મળીને	બધાની સહી જરૂરી	મૃત્યુ પછી પણ બધાની સહી જરૂરી રહે
4. former or survivor પહેલા વ્યક્તિ મુખ્ય	~~પહેલા વ્યક્તિ મુખ્ય~~ માત્ર પહેલી વ્યક્તિ ચલાવે બાજુ, નહી	પહેલી વ્યક્તિ મરે તો બાજાને મળે

ઉદા

① પતિ-પત્ની (E or S) - કોઈ એક મરી જાય તો બાજાને તરત પૈસા મળે

② માતા (75 વર્ષ) + દીકરો (former or survivor) માતા જીવે ત્યાં સુધી એકલા ચલાવે, પછી દીકરાનો.

③ બે ભાઈઓનો બિઝનેસ (Jointly) બંનેની સહી વગર કોઈ ચેક ન નીકળે

④ દીકરી + પિતા (Anyone or survivor) દીકરી વિદેશમાં હોય તો પિતા ચલાવી શકે.

→ ⑦ પાર્ટનરશિપ ફર્મ ગ્રાહક

અર્થ:- બે કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓ મળીને બિઝનેસ ચલાવવા માટે બનાવેલી સંસ્થા. ભારતમાં એ Indian Partnership Act 1932 હેઠળ ચાલે છે.

એકાઉન્ટ માં ખાતુ કેવી રીતે ખોલાય?

ખાતાનુ નામ લખાય છે. ઉદા:-

ફર્મના નામે અથવા · M/S. Shreeji Traders

(M/S. = messers = પાર્ટનરશિપ ફર્મ ચિન્હ

-) ખાતુ ખોલવા માટે જરૂરી દસ્તાવેજ (ફરજિયાત)

દસ્તાવેજ	નોંધ
પાર્ટનરશિપ ડીડ	નોટરી કરાવેલી હોવી જોઇએ
ફર્મનુ પાન કાર્ડ	ફર્મના નામે જ હોવુ જોઇએ
GST સર્ટિફિકેટ (જો લાગુ હોય)	
Shop Act/MSME/Udyam રજિસ્ટ્રેશન	
બધા પાર્ટનરનુ KYC (આધાર + Pan)	
Authority Letter	કોઇ ખાતુ ચલાવશે તે લખેલુ હોવુ જોઇએ.
ફર્મની રજિસ્ટર્ડ ઓફિસ પુરાવો	લાઇટબિલ/રેન્ટ એગ્રીમેન્ટ

(8) હિન્દુ અવિભાજિત કુટુંબ ગ્રાહક :-

HUF શુ છે?

-) હિન્દુ, જૈન, શીખ અને બૌદ્ધ કુટુમ્બ માટે જ છે.

-) એક અલગ "કાનુની વ્યક્તિ" માનવામાં આવે છે.

-) આમાં પૈતૃક મિલકત + કુટુમ્બની કમાણીનો ઉમેરો થાય છે.

→ ટેક્સ રિટર્ન અલગ ભરાય છે, PAN અલગ હોય છે.

ખાતાનું નામ લખાય છે. ઉદા.

કર્તા (સૌથી મોટા કુટુંબ)નું નામ + (HUF)	Shri Rajeshbhai M. Patel (HUF)
અથવા	Rajeshbhai M. Patel (Karta) Hindu Undivided Family

ખાતું ખોલવા માટે જરૂરી દસ્તાવેજ (ફરજિયાત)

દસ્તાવેજ	નોંધ
HUF નું PAN કાર્ડ	HUF નામનો જ હોવું જોઈએ.
HUF ડીડ (HUF Deed)	નોટરી કરાયેલી અથવા સ્ટેમ્પ પેપર પર
કર્તાનું KYC (આધાર+PAN)	
બધા કોપાર્સનરની લિસ્ટ + જન્મતારીખ	(કર્તા, પત્ની, દીકરા-દીકરી અને પૌત્ર-પૌત્રી)
કર્તાની ઘોષણા	કોણ કર્તા છે અને કુટુંબ અવિભાજિત છે.
બેંકનું ખાતાનું HUF ફોર્મ	SBI, HDFC, ICICI, AXIS બધી બેંકોમાં છે

OPPO F23 5G